

ОРНАМЕНТ ЯК ЗАСІБ ДЕКОРАТИВНОГО ОЗДОБЛЕННЯ КНИГИ

Челомбітько В.Ф., доцент, кафедра МСТ, ХНУРЕ

Abstract. *Ornament is a versatile art form whose history dates back to prehistoric times and continues to this day. In ancient times, it was impossible to imagine a book without ornamentation, but even today, ornamentation has not lost its relevance; on the contrary, interest in it is growing steadily. Every ornament consists of individual, usually repeating motifs. One of the most important requirements for book ornamentation is that the ornamental motifs and composition be connected to the publication's content and purpose.*

Keywords: *ornament, composition, pattern, motif, embellishment, national ornament.*

Орнамент – універсальний вид мистецтва, історія якого бере початок із первісних часів і триває донині. У давні часи неможливо було уявити книгу без орнаменту, але й зараз орнамент не втратив своєї актуальності, навпаки – інтерес до нього дедалі зростає. Кожен орнамент складається з окремих, зазвичай повторюваних мотивів [1].

Композиційно в орнаментах розрізняють: центральні елементи, основні, кутові та завершальні елементи. Орнаменти різноманітні. Їх розрізняють насамперед за змістом мотивів – геометричні, природні, утворені з створених людиною предметів, утворені з символів та емблем.

Одна з найголовніших вимог, що висуваються до книжкового орнаменту, полягає у зв'язку орнаментальних мотивів і композиції зі змістом видання та його призначенням.

Орнамент як головний елемент композиції використовується при створенні обкладинок і палітурок для книг лише певної тематики. Однак як допоміжний елемент широко застосовується на сторінках, форзаці, корінці та інших елементах, коли не ставиться завдання прямого відображення змісту. Орнаментальні заставки використовуються для прикраси початкових шпальт тексту: глав, частин, розділів тощо, якщо вони починаються зі спускової шпальти. Орнаментальні кінцівки використовуються в кінцевих шпальтах, що завершують текст окремих творів, глав, частин, розділів тощо.

Орнаментальні рамки слугують для обрамлення тексту на палітурці, обкладинці, титульній сторінці тощо. Орнаментальні фони застосовуються для оздоблення форзаців, обкладинок та інших елементів книги.

У всіх випадках використання орнаменту в книзі (на титульній сторінці, контритулі, фронтиспісі, шмуцтитулах, спускових та кінцевих сторінках тощо) він, як правило, повинен мати підпорядковане, другорядне значення, щоб не заважати сприйняттю шрифту. Орнамент у книзі повинен сприйматися не як чужорідний елемент, а як частина загальної книжкової композиції, яка поряд з іншими графічними елементами (шрифт, ілюстрація) бере участь у формуванні цілісного образу книги [2].

Будучи засобом декоративного оздоблення книги, орнамент не повинен бути пасивним стосовно її змісту. Його завдання – емоційно впливати на читача, «вводити» читача в книгу, створювати у нього певний настрій.

Національна природа орнаменту дозволяє широко використовувати його як засіб для оформлення таких видань, як антології національних літератур, в яких потрібно знайти синтезоване рішення, що дає загальну характеристику книги з точки зору її національної приналежності.

Одна з найголовніших вимог до книжкового орнаменту полягає у зв'язку орнаментальних мотивів і композиції зі змістом видання та його призначенням [3]. Тому застосування різних видів прикрас у книзі залежить насамперед від типу та виду видань. Такі прикраси, як заставки, кінцівки, ініціали, найчастіше застосовують у виданнях художньої літератури та в книгах з мистецтва. У деяких навчальних, частково в наукових та інших спеціальних виданнях прикраси суперечать документальному характеру тексту. Тому в таких виданнях прикраси або не застосовуються зовсім, або мають обмежене застосування. У будь-якому разі прикраси не повинні створювати зайвої строкатості в оформленні. Орнамент цілком доречний на палітурці книги «Квітникарство», де він може слугувати головним засобом розкриття теми твору. Широко застосовується орнамент при оформленні книг, присвячених прикладному мистецтву, кустарним промислам, художнім ремеслам тощо, тобто тоді, коли виникає потреба в узагальненому трактуванні змісту книги на тему, пов'язану з орнаментом.

При розробці книжкового орнаменту неабияке значення має його взаємозв'язок з іншими елементами оформлення книги (особливо зі шрифтом та ілюстрацією). Орнамент як головний елемент композиції з успіхом використовується при створенні обкладинок і палітурок для книг лише певної тематики. Зате як допоміжний елемент він дуже широко застосовується на сторінці, форзаці, корінці та на інших елементах, коли не ставиться завдання прямого відображення змісту.

Часто орнамент використовується для оформлення форзацу. Форзац – елемент, що служить у книзі головним чином для з'єднання блоку книги з обкладинкою і не відіграє значної ролі в комплексі елементів оформлення. Утилітарні функції форзацу визначають його другорядну роль. Здебільшого однотонний і позбавлений зображення форзац в інтересах створення єдиного книжкового організму іноді декорується орнаментом.

Орнамент майже завжди створюється на тематичній основі – мотиві, який є нічим іншим, як декоративним відображенням реальних форм навколишнього світу – квітів, тварин, предметів. Він також може складатися з геометричних ліній, фігур тощо. Однак слід зазначити, що надмірне захоплення орнаментом при оформленні книжкових обкладинок і палітурок майже завжди призводить до одноманітності.

Список літератури

1. Челомб'яко, В.Ф., & Коміна, М.О. (2016). Особливості застосування орнаменту в оздобленні книжок. Поліграфічні, мультимедійні та web-технології. Т. 1. (с. 150-151).
2. Шевченко, В. (2007) Художньо-технічне оформлення видань різних видів. Наукові записки Інституту журналістики, (27), 97-112.
3. Rowden, M. (2017). The art of identity: Creating and managing a successful corporate identity. Routledge.